PROFILAKTYKA SPOŁECZNA I RESOCJALIZACJA 2013, 22
ISSN 2300-3952

Tomasz Przesławski [1]

POSTĘPOWANIE SĄDOWE W SPRAWACH O ODSZKODOWANIE (ZADOŚĆUCZYNIENIE) Z TYTUŁU NIEPRAWIDŁOWEGO WYKONANIA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI (TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA)

Streszczenie

Autor omawia kwestię odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu szkód wyrządzonych w zakładach karnych (aresztach śledczych). Przedstawiona jest wykładnia przesłanek prawnych powołanej odpowiedzialności w orzecznictwie sądowym, jak również jej społeczny rezultat w postaci finansowego obciążenia Skarbu Państwa w przypadku wyroków zasądzających odszkodowania (zadośćuczynienia). Wskazane są szczegółowo faktyczne przyczyny dochodzonych przez poszkodowanych roszczeń oraz ich kwalifikacja prawna. Analizie poddano powództwa cywilne związane z pobytem w zakładzie karnym (areszcie śledczym) obejmujące roszczenia o zadośćuczynienie (odszkodowanie) jak również roszczenia o charakterze niemajątkowym z tytułu szkód niemajątkowych (naruszenia dóbr osobistych). Ponadto scharakteryzowano roszczenia związane z naprawieniem szkód majątkowych w mieniu i na osobie wywołanych postępowaniem funkcjonariuszy (pracowników) Służby Więziennej. W artykule postuluje się ukierunkowanie polityki penitencjarnej na takie ukształtowanie organizacji Służby Więziennej, która eliminowała by przypadki skutecznego dochodzenia roszczeń ze strony osób przebywających w zakładach karnych (aresztach śledczych) ze względu na ich bezpodstawność.

Słowa kluczowe: sprawy o odszkodowanie, przyczyny roszczeń odszkodowawczych więźniów, naprawianie szkód w mieniu i na osobie więźniów, polityka penitencjarna

---

[1] Dr Tomasz Przesławski jest adiunktem Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego. Adres email: tomasz.przeslawski@uw.edu.pl

Judicial Proceedings in Cases for Awarding Damages (Compensation) for Irregularities in the Execution of the Penalty of Imprisonment (Preliminary Detention)
Abstract

The paper discusses the question of liability for damages suffered in penal institutions (remand centers). It presents the interpretation of legal premises for the said liability as stemming from court decisions, as well as the social effects of such liability, i.e. financial burden for the State Treasury in case of judicial decisions to award damages (compensation). We discuss in detail actual causes for claiming such compensation and their legal qualification. The analysis covers civil lawsuits concerning the stay in the penal instition (remand center) as well as non-property claims for non-property prejudice (infringment of personal rights). Moreover, we describe claims for compensation for property damage caused to the name and to person as a result of the conduct of officers (staff) of the Prison Service. We suggest that the penitentiary policy should be reoriented to foster the organization of the Prison Service in order to eliminate effective claims enforcement by detainees at penal institutions (remand centers), i.e. to make their claims groundless.

Key words: cases for awarding damages, causes of compensation claims raised by prisoners, compensation for the damage caused to the prisoner's name and person, penitentiary policy

Ze względu na liczbę spraw związanych z dochodzeniem w postępowaniach cywilnych naprawienia szkód (krzywd) powstałych w zakładzie karnym (areszcie śledczym) zagadnienie to staje się obecnie widocznym zjawiskiem społecznym. Z danych uzyskanych z Centralnego Zarządu Służby Więziennej wynika, że w 2012 roku prawomocnie zakończonych zostało 2444 spraw cywilnych, których łączna wartość przedmiotu sporu wyniosła około 340 mln zł. W tym samym roku wpłynęło do sądów 3421 kolejnych nowych powództw cywilnych, o ogólnej wartości przedmiotu sporu w kwocie blisko 515 mln zł. Na końcu artykułu przedstawione są zestawienia spraw cywilnych w poszczególnych jednostkach Służby Więziennej w podziale na liczbę spraw, wartość przedmiotu sporu oraz przyczyny inicjowanych postępowań sądowych.

Wykorzystano tutaj opracowanie statystyczne Centralnego Zarządu Służby Więziennej, jak również badania własne treści orzeczeń sądowych dostępnych na stronach Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa oraz w komercyjnych bazach programów prawniczych. Z dokonanej analizy 273 spraw cywilnych, w których sądy uznawały w jakiejś części powództwa za zasadne, wynika, że istnieje duża rozbieżność pomiędzy wartością dochodzonych roszczeń majątkowych

a kwotami realnie zasądzanymi. Żądania pieniężne w analizowanych sprawach wynosiły blisko 30 mln zł z czego sądy zasądziły kwotę około 1 mln zł. Ogółem na koniec 2012 r. mamy 5703 spraw cywilnych prowadzonych na obszarze 15-u okręgowych inspektoratów SW, na łączną kwotę roszczeń majątkowych, które przekraczają 4 miliardy 905 mln zł. Dla porównania, na koniec 2008 roku do rozpoznania było 1045 spraw na łączną kwotę około 532 mln zł, na koniec 2009 roku 2 352 spraw o wartości żądań około 530 mln zł, a na koniec 2010 roku 3990 spraw, w których ogólna wartość przedmiotu sporu wyniosła 4 miliardy 600 milionów złotych.

Z informacji jakie napływają z okręgowych inspektoratów SW, a jest to wiedza fragmentaryczna, bo wykazy obejmują tylko niektóre sprawy sądowe, wynika że w 2008 r. kwota zasądzeń wyniosła w 22 sprawach 78 tys. zł, w 2009 r. w 64 sprawach blisko 150 tys. zł, a w 2010 w 146 sprawach blisko 370 tys. zł. Tendencja ogólna w zakresie kwot zasądzanych przez sądy ma więc charakter wzrostowy, biorąc pod uwagę podaną kwotę miliona złotych za 2012 r.

Niezależnie od zasądzanych kwot pieniężnych na rzecz poszkodowanych, sprawy o odszkodowanie lub o zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania obciążają budżet państwa w postaci ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielanej z urzędu.

W związku z tym, że w większości osoby pozbawione wolności nie są w stanie ponosić kosztów profesjonalnej pomocy prawnej (kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego) ze względu na konstytucyjne prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP)[2] mogą domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego (art. 117 § 1–2 k.p.c.)[3]. Koszty celowe

---

[2] Art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) dalej w skrócie „Konstytucji RP": „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd".

[3] Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz.U. Nr 43 poz. 296 ze zm.) w skrócie dalej „k.p.c.": „Art. 117. § 1. Strona zwolniona przez sąd od kosztów sądowych w całości lub części, może domagać się ustanowienia adwokata lub radcy prawnego. § 2. Osoba fizyczna, niezwolniona przez sąd od kosztów sądowych, może się domagać ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, jeżeli złoży oświadcze-

w wypadku nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (opłaty za czynności adwokata, radcy prawnego, niezbędnych wydatków) ponoszone są przez Skarb Państwa.

W niektórych sprawach sądy zwalniają ponadto stronę powodową przegrywającą proces z pokrycia kosztów procesu poniesionych przez stronę pozwaną na zasadzie słuszności z art. 102 k.p.c.[4]. Przepis ten wprowadza wyjątek od reguły odpowiedzialności za wynik procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu) (art. 98. § 1 k.p.c.)[5].

Oznacza to, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W orzecznictwie wskazuje się, że ocena sądu dotycząca tego, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, ma charakter dyskrecjonalny oparty na swobodnym uznaniu sędziowskim, z uwzględnieniem okoliczności rozpoznawanej sprawy[6].

Biorąc pod uwagę, że zgłaszane w pozwach żądania finansowe z tytułu pobytu w zakładzie karnym (areszcie śledczym) wielokrotnie przekraczają realny poziom orzekanych kwot w tego rodzaju sprawach, zauważa się w praktyce jurydycznej tendencję zasądzania na rzecz Skarbu Państwa zwrotu kosztów procesu, które przekraczają

---

nie, z którego wynika, że nie jest w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny". Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (tekst jednolity: Dz.U. 2009 r. Nr 146 poz. 1188 ze zm.) oraz § 19–21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, (tekst jednolity Dz.U. 2013 r., poz. 461) koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ponosi Skarb Państwa. W podobny sposób uregulowana jest ta kwestia w art. 29 ust. 1 art. 22^3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (tekst jednolity: Dz.U. 2010 r. Nr 10 poz. 65, ze zm.) oraz § 15–17 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz.U. 2013 r., poz. 490.).

[4] Art. 102 k.p.c.: „W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami".

[5] Art. 98 § 1 k.p.c.: „Strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu)".

[6] Por. wyr. SA w Łodzi z 08.01.2013, I ACa 1027/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

bądź równoważą kwotę zasądzonego zadośćuczynienia (odszkodowania) w sytuacji gdy w jakiejś części powództwo zostaje uznane np. powód domaga się 20 tys. zł zadośćuczynienia za przebywanie w przeludnionej celi, sąd zasądza 100,00 zł od pozwanego Skarbu Państwa-Zakładu Karnego na rzecz powoda i jednocześnie zasądza 100,00 zł na rzecz pozwanego z tytułu poniesionych kosztów procesu[7].

Uzasadnieniem takiego rozstrzygnięcia o kosztach procesu jest założenie, że inicjując postępowanie i dochodząc kwot rażąco wygórowanych w stosunku do doznanej krzywdy, powód musi liczyć się z możliwością oddalenia powództwa i poniesienia z tego tytułu kosztów.

Na marginesie wskazać również wypada, że w związku z prowadzonymi postępowaniami sądowymi ponoszone są również koszty administracyjne w postaci podejmowanych dodatkowych czynności organizacyjnych przez jednostki Służby Więziennej np. transportowania osadzonych na rozprawy.

Najwięcej powództw cywilnych związanych z pobytem w zakładach karnych (aresztach śledczych) dotyczy roszczeń o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych. Marginalny procent stanowią roszczenia o charakterze niemajątkowym w razie zagrożenia lub naruszenia dóbr osobistych na podstawie art. 24 k.c.[8] chociaż takie żądania możemy również spotkać, np. o zaprzestania naruszania nietykalności osobistej czy też żądanie przeproszenia za niewłaściwe zachowania funkcjonariuszy SW[9]. Jeśli chodzi o roszczenia majątkowe związane

---

[7] Por. wyr. SR w Szczecinie z 11.05.2012, I C 2029/09, niepublik.

[8] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny w skrócie dalej „k.c.": „Art. 24 § 1. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny. § 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych. § 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym".

[9] Por. wyr. SA w Białymstoku z 15 kwietnia 2010 r., I A Ca 9/10, http://bip.prokuratoria.gov.pl/orzeczenia; wyr. SO w Białymstoku z 30 czerwca 2012 r., I C 987/09. http://bip.prokuratoria.gov.pl/orzeczenia.

z naruszeniem dób osobistych, to w sytuacji przymusowego pozbawienia wolności chodzi o takie wartości niematerialne jak: życie ludzkie, godność, zdrowie, integralność seksualna, intymność, wolność od nieuzasadnionej przemocy.

Pokrzywdzony dochodzi więc roszczeń majątkowych wynikających ze szkody, która sama w sobie nie ma charakteru majątkowego, ponieważ stanowi ją cierpienie fizyczne lub psychiczne (tzw. krzywda) powstałe w warunkach izolacji a w przypadku śmierci osoby pozbawionej wolności — cierpienie psychiczne najbliższych członków rodziny. W tym ostatnim przypadku podstawą dochodzonych roszczeń jest art. 417 § 1 k.c.[10] w związku z art. 446 § 4 k.c.[11].

Podstawy faktyczne dochodzonych roszczeń pieniężnych można generalnie podzielić na dwie grupy. Pierwsza dotyczy szeroko rozumianych warunków bytowych panujących w zakładach karnych włączając w to kwestie nie tylko miejsca bezpośredniego zamieszkania w celi, ale również przestrzeni przeznaczonej na spędzanie czasu wolnego, pracy, bądź transportu, biorąc pod uwagę warunki higieniczno-sanitarne, techniczno-budowlane.

W grupie tej mieszczą się również sprawy jakości wyżywienia, wyposażenie pomieszczeń, w których udziela się świadczeń medycznych, oraz dostępności i możliwości korzystania z innych przedmiotów (urządzeń) wpływających na poziom życia w izolacji.

W pozwach uzasadniających roszczenia cywilnoprawne w tej sferze wskazuje się szczegółowo na przeludnienie cel, narażenie na działanie dymu tytoniowego, nieodpowiednie oświetlenie bądź czasowe braki w elektryczności, nienależyte ogrzewanie bądź wentylację cel, zagrzybienie ścian i sufitów, odpadanie tynku, brak pomieszczeń do zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych, zbyt małą powierzchnię przeznaczoną do odbywania spacerów bądź utrudnienia występujące w porze zimowej związane z nie odśnieżaniem placów spacerowych.

---

[10] Art. 417 § 1 k.c.: „Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa", art. 446 § 4 k.c. „Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę".

[11] Art. 446 § 4 k.c. „Sąd może także przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę".

W zakresie przedmiotów wydawanych do użytkowania osadzonym wskazuje się na możliwość przenoszenia chorób dermatologicznych przez udostępnianie brudnych lub uszkodzonych materacy, pościeli, ręczników, niewłaściwe obuwie będące powodem upadku, a także na braki w wyposażeniu w sprzęt kwaterunkowy tj. niezapewnienie odpowiedniej ilości stołów, szafek, taboretów w celach mieszkalnych. Podnosi się również brak warunków do utrzymania higieny osobistej z powodu ograniczonego dostępu do ciepłej wody oraz możliwości korzystania z łaźni, brak środków czyszczących do mycia podłóg i toalet, obecność insektów i gryzoni w celach mieszkalnych, brak zabudowy kącików sanitarnych co ogranicza intymność czynności fizjologicznych.

W obszarze spraw żywnościowych zarzuca się niską kaloryczność posiłków, brak ciepłych posiłków, nie uwzględnianie specjalnej diety związanej z określonym wyznaniem lub stanem zdrowia. W sprawach odnoszących się do warunków leczenia pojawiają się zastrzeżenia dotyczące niedostępności leków, czy braku właściwej infrastruktury technicznej w stosunku do osób dotkniętych niepełnosprawnością.

Z innych warunków ogólno-bytowych podnosi się brak dostępu do aktów prawnych, książek obcojęzycznych, sprzętu audiowizualnego, sprzętu komputerowego, urządzeń wykonujących kserokopię dokumentów, niewłaściwe funkcjonowanie kantyny więziennej.

Druga grupa zarzutów formułowanych w pozwach odnosi się do postępowań funkcjonariuszy SW lub pracowników cywilnych SW wobec osadzonych w postaci decyzji (lub innych aktów) a także czynności faktycznych w tym działań i zaniechań w zakresie: opieki medycznej (brak lub opóźnienia w diagnostyce i zabiegach medycznych, zakażenia w szczególności wirusowym zapaleniem wątroby) bezpieczeństwa osobistego (gwałty i znęcanie się ze strony współwięźniów, samouszkodzenia, próby samobójcze) kontaktów ze światem zewnętrznym (ograniczony dostęp do rozmów telefonicznych, przetrzymywanie i cenzurowanie korespondencji, brak odpowiednich warunków odbywania widzeń), możliwości wykonywania pracy, dyskryminacji rasowej, religijnej i narodowościowej, nienależytej kwalifikacji osób przebywających w jednej celi, niewłaściwej kontroli osobistej (naruszanie nietykalności osobistej) i celi mieszkalnej.

Niezależnie od okoliczności faktycznych będących podstawą dochodzonych roszczeń, za szkody niemajątkowe wyrządzone osobom

pozbawionym wolności przez SW czy to przez ogólne warunki panujące w danym zakładzie karnym (areszcie śledczym) czy przez sposób traktowania funkcjonariuszy SW (pracowników cywilnych SW), odpowiedzialność majątkową ponosi Skarb Państwa. Przesłanki tej odpowiedzialności wyznacza ogólna norma konstytucyjna wyrażona w art. 77 ust. 1 Konstytucji RP[12] oraz art. 417 § 1 k.c. w związku z art. 444 § 1 k.c.[13] art. 445 § 1–2 k.c.[14], art. 446 § 4 k.c., art. 448 k.c.[15] w zw. z art. 24 k.c. i 23 k.c.[16] w zależności od konkretnych układów sytuacyjnych stanowiących podstawę dochodzonych roszczeń.

Art. 77 ust. 1 Konstytucji RP wprowadza zasadę zgodnie z którą: „ każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej". W orzecznictwie podkreśla się, że art. 77 Konstytucji RP jest na tyle niedookreślony, że sam nie daje podstaw do wywodzenia z niego roszczeń cywilnoprawnych[17], ale ustawowe przepisy odszkodowawcze zawarte w k.c. należy interpretować w zgodności z zasadami konstytucyjnymi, oraz postanowieniami ratyfikowanych umów międzynarodowych.

---

[12] Art. 77 ust. 1 Konstytucji RP: „Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej".

[13] Art. 444 § 1 k.c.: „W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wynikłe z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu".

[14] Art. 445 § 1–2 k.c.: „§ 1. W wypadkach przewidzianych w artykule poprzedzającym sąd może przyznać poszkodowanemu odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę. § 2. Przepis powyższy stosuje się również w wypadku pozbawienia wolności oraz w wypadku skłonienia za pomocą podstępu, gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnemu".

[15] Art. 448 k.c.: „W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Przepis art. 445 § 3 stosuje się".

[16] Art. 23 k.c.: „Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach".

[17] Por. wyr. SA w Katowicach z 06.12.2012, I ACa 811/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przez organy władzy publicznej oceniana powinna być w pierwszym rzędzie na podstawie art. 417 § 1 k.c. Przepis ten formułuje przesłanki które muszą wystąpić przy odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa. Są nimi: bezprawne zachowanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej, istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy tym zachowaniem (zaniechaniem) a zaistniałą szkodą, oraz zaistnienie szkody. Dopiero po łącznym wystąpieniu wymienionych przesłanek odszkodowawczych, aktualizuje się potrzeba badania przez sąd podstaw do przyznania zadośćuczynienia za krzywdę[18].

Na gruncie przepisów k.c. może być rozpatrywane zadośćuczynienie z art. 445 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 1 zd. 1 k.c. za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, zadośćuczynienie z art. 445 § 2 k.c. za bezprawne pozbawienie wolności; z takim przypadkiem w warunkach izolacji mamy do czynienia np. gdy błędnie zostaje obliczona przerwa w odbywaniu kary[19], oraz zadośćuczynienie za naruszenie integralności seksualnej, zadośćuczynienie z art. 446 § 4 k.c., za przerwanie szczególnej więzi rodzinnej na skutek śmierci osoby pozbawionej wolności, zadośćuczynienie z art. 448 k.c. za naruszenie dobra osobistego.

Na marginesie zauważyć wypada, że pomiędzy art. 446 § 4 k.c., a art. 448 k.c. zachodzi zbieg norm kumulatywno-elektywny[20], najbliżsi członkowie rodziny mogą dochodzić zadośćuczynienia krzywdy na podstawie dwóch norm zarówno na podstawie art. 446 § 4 k.c. bądź art. 448 k.c., wybór jednak konkretnego roszczenia powoduje wygaśnięcie roszczenia konkurencyjnego. Z inną sytuacją mamy do czynienia w razie naruszenia jednego z dóbr osobistych wymienionych w art. 445 § 1–2 k.c., zachodzi wówczas zbieg kumulatywno-alternatywny z normą z art. 448 k.c., poszkodowany może domagać się przyznania zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1–2 k.c. i na podstawie art. 448 k.c.

Na tle najnowszego orzecznictwa sądów krajowych jak i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w zakresie sposobu postępowania

---

[18] Por. wyr. SA w Szczecinie z 29.11.2012, I ACa 581/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

[19] Por. wyr. SO w Warszawie z 27.08.2012, XXIV C 631/09, niepublik.

[20] Terminologię przyjmuję za: E. Łętowska, K. Osajda, Zbieg norm prawa cywilnego, (w:) Prawo cywilne — część ogólna, System Prawa Prywatnego, tom 1, wersja elektroniczna, SIP Legalis.

przez funkcjonariuszy (pracowników) SW, wyodrębnić można cztery interesujące zagadnienia: ustalanie bezprawności działania (zaniechania) funkcjonariuszy (pracowników) SW, związku przyczynowego pomiędzy wyrządzoną szkodą a zachowaniem (zaniechaniem) funkcjonariuszy (pracowników) SW, zakreślenie granic odpowiedzialności odszkodowawczej w sprawach osób pozbawionych wolności oraz kwalifikacji zakładów karnych (aresztów śledczych) jako organów władzy publicznej.

Problem ustalenia bezprawności postępowania funkcjonariuszy SW związany jest po pierwsze z interpretacją „niezgodnego z prawem działania lub zaniechania", o którym mówi art. 417 § 1 k.c. Po drugie z kompetencją do oceny tej niezgodności przez sąd cywilny w postępowaniu o naruszenie dóbr osobistych osób pozbawionych wolności tj. rozpatrywania roszczeń na podstawie przepisów art. 445 § 1–2 k.c.; lub art. 448 k.c. w związku z art. 23 k.c. i art. 24 k.c. W literaturze nie ma zgodności co do rozumienia użytego w art. 417 § 1 k.c. wymienionego określenia, część autorów nawiązując do orzecznictwa TK dokonuje wykładni zwężającej, odnosząc „niezgodność" tylko do przepisów prawa pozytywnego, włączając w to także klauzule generalne zawarte w regulacjach prawnych, natomiast część doktryny nawiązuje do tradycyjnie ujmowanej bezprawności cywilnej, obejmującej także nadużycie prawa sprzeczne z zasadami współżycia społecznego czy dobrymi obyczajami.

Szczególnie na gruncie władztwa penitencjarnego stanowiącego odmianę władztwa publicznego, wydaje się słuszne twierdzenie, że działanie (zaniechanie) funkcjonariuszy (pracowników) SW powinno być nie tylko formalnie zgodne z przepisami prawa pozytywnego, ale sposób wykonywania czynności służbowych odpowiadać powinien innym normom społecznym. Przykładem takiej sytuacji mogą być niestosowne wypowiedzi funkcjonariuszy SW mających konwojować osadzonego na pogrzeb najbliższego członka rodziny, doprowadzających do zwiększenia jego przygnębienia psychicznego i ostatecznie rezygnacji z uczestnictwa w ceremonii pogrzebu[21].

---

[21] Por. wyr. SA z 08.01.2013, I ACa 1027/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl. Sąd I instancji sformułował kilka praw osobistych chroniących określone dobra: prawo do godności, prawo do udziału w pogrzebie wywodzone z prawa do kultywowania pamięci zmarłych, prawo do humanitarnego traktowania.

Nie chodzi tutaj wyłącznie o odesłania poza systemowe znajdujące się więziennej pragmatyce służbowej czy w kodeksie karnym wykonawczym, które kształtować mają postawę funkcjonariuszy SW w stosunku do osób pozbawionych wolności, ale o ogólnie przyjęte standardy demokratycznego państwa prawa czerpiącego swoje uzasadnienie z określonych założeń aksjologicznych. Tak więc niewątpliwie bezprawność wyznaczona jest klauzulami generalnymi wyrażonymi w takich przepisach jak: art. 27 pkt 1–3 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. Nr 79 poz. 523 ze zm.), który stanowi, że funkcjonariusze i pracownicy w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności kierować się zasadami praworządności, humanitaryzmu; szanować ich prawa i godność; oddziaływać pozytywnie swoim własnym przykładem, czy też art. 4 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 90 poz. 557 ze zm.) dalej w skrócie „k.k.w." w myśl którego „kary, środki karne, zabezpieczające i zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Zakazuje się stosowania tortur lub nieludzkiego albo poniżającego traktowania i karania skazanego".

Wydaje się więc zasadne, że bezprawność w warunkach izolacji może być wyrażona przez sprzeczność z normami prawnymi oraz z normami społecznymi, do których sięgamy poprzez odesłania pozasystemowe zawarte w porządku prawnym jak i przez naruszenie zasad współżycia społecznego czy dobrych obyczajów przyjętych w społeczeństwie.

Jeśli chodzi o kwestię drugą, tj. właściwość rzeczową sądu cywilnego w procesie o naruszenie dóbr osobistych skazanego, to w najnowszym orzecznictwie SN oraz sądów powszechnych[22] kształtuje się stanowisko, zgodnie z którym sąd cywilny nie jest kompetentny do oceny działania (zaniechania) funkcjonariusza (pracownika) SW w karnym postępowaniu wykonawczym.

O ile więc powołany sąd może ustalić czy bezprawie stanowią szeroko rozumiane warunki bytowe, które przez swoją długotrwałą uciążliwość lub niedogodność upokarzają czy poniżają osadzonego, o tyle nie jest właściwy do badania zasadności podejmowanych decyzji

---

[22] Por. wyr. SN — Izba Cywilna z 22.02.2012, IV CSK 276/2011, LexPolonica nr 3870971; wyr. SA w Warszawie z 01.10.2012, I ACa 337/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

bądź powstrzymania się od działania funkcjonariuszy (pracowników) SW. Przyjęcie przesłanki odszkodowawczej jaką jest bezprawność w takim postępowaniu cywilnym wymaga więc uzyskania swoistego prejudykatu w postępowaniu karno -wykonawczym ustalającego niezgodność z prawem decyzji bądź zaniechania funkcjonariuszy (pracowników) SW.

Organami kompetentnymi do stwierdzenia zagrożeń praw osób pozbawionych wolności lub ich naruszeń są: sąd penitencjarny w trybie art. 7 k.k.w.[23] oraz sędzia penitencjarny sprawujący nadzór nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności na podstawie art. 34 k.k.w.[24] Uzasadnieniem przyjętego wyżej stanowiska, jest podkreślenie odrębności i samodzielności postępowania wykonawczego, oraz funkcji przysługującej w tym postępowaniu sądowi penitencjarnemu oraz sędziemu penitencjarnemu, którzy są podmiotami uprawnionymi do stwierdzenia niezgodności działania (zaniechania) funkcjonariusza (pracownika) SW.

---

[23] Art. 7 k.k.w.: „§ 1. Skazany może zaskarżyć do sądu decyzję organu wymienionego w art. 2 pkt 3–6 i 10 z powodu jej niezgodności z prawem, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. § 2. Skargi rozpoznaje sąd właściwy zgodnie z art. 3. W sprawach dotyczących odbywania kary pozbawienia wolności, kary aresztu, kary porządkowej, środka przymusu skutkującego pozbawienie wolności, wykonywania orzeczenia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu oraz środka zabezpieczającego polegającego na umieszczeniu w zakładzie zamkniętym sądem właściwym jest sąd penitencjarny. § 3. Skarga na decyzję, o której mowa w § 1, przysługuje skazanemu w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia decyzji; decyzję ogłasza się lub doręcza wraz z uzasadnieniem i pouczeniem o przysługującym skazanemu prawie, terminie i sposobie wniesienia skargi. Skargę wnosi się do organu, który wydał zaskarżoną decyzję. Jeżeli organ, który wydał zaskarżoną decyzję, nie przychyli się do skargi, przekazuje ją wraz z aktami sprawy bezzwłocznie do właściwego sądu. § 4. Sąd powołany do rozpoznania skargi może wstrzymać wykonanie zaskarżonej decyzji. Odmowa wstrzymania nie wymaga uzasadnienia. § 5. Po rozpoznaniu skargi sąd orzeka o utrzymaniu w mocy, uchyleniu albo zmianie zaskarżonej decyzji; na postanowienie sądu zażalenie nie przysługuje".

[24] Art. 34 k.k.w.: „§ 1. Sędzia penitencjarny uchyla sprzeczną z prawem decyzję organu wymienionego w art. 2 pkt 5 i 6, o ile dotyczy ona osoby pozbawionej wolności. § 2. Na decyzję sędziego skazanemu i organom określonym w § 1 przysługuje skarga do sądu penitencjarnego, w którego okręgu wydano decyzję. § 3. Przepisy art. 7 § 3–5 stosuje się odpowiednio. § 4. W wypadku stwierdzenia niezgodnego z prawem pozbawienia wolności, sędzia penitencjarny niezwłocznie zawiadamia o tym organ, do którego dyspozycji osoba pozbawiona wolności pozostaje, a w wypadku odbywania przez nią kary lub wykonywania wobec niej środka, o którym mowa w art. 32 — organ, który skierował orzeczenie do wykonania, a w razie potrzeby zarządza zwolnienie takiej osoby".

Rozszerzając tę myśl, wskazać należy, że kompetencje takie poza organami sądowymi przysługują Dyrektorowi Generalnemu lub dyrektorowi okręgowemu SW, którzy mogą uchylać decyzje sprzeczne z prawem uprzednio wydane przez dyrektora zakładu karnego (aresztu śledczego) oraz wydawać powołanym dyrektorom polecenia inicjujące działanie w razie stwierdzenia bezprawnych zaniechań.

W odróżnieniu więc od roli sędziego penitencjarnego, który może jedynie sygnalizować bezczynność zgodnie z art. 35 k.k.w.[25], wymienionym organom postępowania wykonawczego przysługuje w ramach art. 78 § 2 k.k.w.[26] wymuszenie podjęcia określonych czynności. W kontekście omawianej tutaj przesłanki odszkodowawczej uznać jednak należy, że już samo przekazanie spostrzeżeń sędziego penitencjarnego o których mowa w art. 35 § 1 k.k.w. jest wystarczające do przyjęcia niezgodnego z prawem zaniechania.

W tym miejscu zwrócić należy uwagę również na instytucję wniosków, skarg i próśb przewidzianych w art. 6 § 2 k.k.w.[27], oraz art. 102

---

[25] Art. 35 k.k.w.: „§ 1. Jeżeli zdaniem sędziego penitencjarnego zachodzi potrzeba wydania decyzji nie należącej do jego właściwości, a w szczególności decyzji o charakterze administracyjnym, przekazuje on swoje spostrzeżenia wraz z odpowiednimi wnioskami właściwemu organowi. § 2. Organ wymieniony w § 1 zawiadamia sędziego penitencjarnego, w terminie 14 dni albo w innym wyznaczonym przez sędziego terminie, o zajętym stanowisku. Jeżeli sędzia penitencjarny uzna to stanowisko za niezadowalające, przedstawia sprawę organowi nadrzędnemu nad organem wymienionym w § 1; organ nadrzędny zawiadamia sędziego o sposobie załatwienia sprawy. § 3. W wypadku powtarzania się rażących uchybień w funkcjonowaniu zakładu karnego, aresztu śledczego lub innego miejsca, w którym przebywają osoby pozbawione wolności, albo gdy istniejące w nim warunki nie zapewniają poszanowania praw osób tam przebywających, sędzia penitencjarny występuje do właściwego organu nadrzędnego z wnioskiem o usunięcie w określonym terminie istniejących uchybień. Jeżeli w wymienionym terminie uchybienia te nie zostały usunięte, sędzia penitencjarny występuje z wnioskiem do właściwego ministra o zawieszenie działalności bądź likwidację w całości lub w części określonego zakładu, aresztu lub miejsca.

[26] Art. 78 § 2 k.k.w.: „Dyrektor Generalny lub dyrektor okręgowy Służby Więziennej mogą wydawać dyrektorom zakładów karnych polecenia niezbędne dla prawidłowego i praworządnego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz realizowania kierunków pracy resocjalizacyjnej, a także uchylać wydane przez nich decyzje sprzeczne z prawem".

[27] Art. 6 § 2 k.k.w.: „Skazany może składać wnioski, skargi i prośby do organów wykonujących orzeczenie. Skazany, składając wniosek, skargę lub prośbę, jest obowiązany do uzasadnienia zawartych w niej żądań w stopniu umożliwiającym jej rozpoznanie, w szczególności do dołączenia odpowiednich dokumentów".

pkt 10 k.k.w.[28], które mogą stanowić z jednej strony informację o nieprawidłowościach w szczególności dla sędziego penitencjarnego i organów SW, z drugiej — stanowić środek dowodowy w postępowaniu cywilnym dla uzasadnienia podejmowanych prób zmiany niekorzystnej sytuacji osadzonego w czasie izolacji.

Brak stwierdzenia bezprawności działania (zaniechania) funkcjonariuszy (pracowników) SW przez organy postępowania wykonawczego oraz przesądzenie tym samym o oddaleniu powództwa cywilnego ze względu na nie spełnienie tej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej, nie zamyka w takiej sytuacji drogi dochodzenia zadośćuczynienia przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. W tym aspekcie skorzystanie z prawnych środków przewidzianych w polskim kodeksie karnym wykonawczym, stanowi właściwie wyczerpanie środków odwoławczych w rozumieniu art. 35 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 (Dz.U. 1993 r. Nr 61 poz. 284 ze zm.)[29] skoro dochodzenie roszczeń majątkowych w postępowaniu cywilnym jest nieskuteczne.

Stwierdzenie „legalności" postępowania przez krajowe organy postępowania wykonawczego, w tym organy sądowe, z zastosowaniem środków przewidzianych w tym postępowaniu może okazać się nieuzasadnione w świetle ustaleń sądu międzynarodowego, który bierze pod uwagę realne (praktyczne) funkcjonowanie środków prawnych w danym systemie prawnym. Jeżeli przedstawiona linia orzecznicza polskich sądów utrzyma się, można liczyć w przyszłości na interesujący rozwój rozstrzygnięć przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w zakresie oceny skuteczności środków karno-wykonawczych w świetle wspomnianego art. 35 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

---

[28] Art. 102 pkt 10: „Skazany ma prawo w szczególności do składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich".

[29] Art. 35 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności: „Trybunał może rozpatrywać sprawę dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków odwoławczych, przewidzianych prawem wewnętrznym, zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego, i jeśli sprawa została wniesiona w ciągu sześciu miesięcy od daty podjęcia ostatecznej decyzji".

Przedstawione stanowisko nie jest jeszcze powszechnie utrwalone w judykaturze. Sądy cywilne dokonują samodzielnych ustaleń w zakresie stanu faktycznego i jego oceny z punktu widzenia przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej. Interesujący przykład stanowi rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w Gdańsku, który rozpatrywał sprawę o zadośćuczynienie na rzecz rodziców z tytułu śmierci syna w areszcie śledczym[30]. Osadzony w nocy popełnił samobójstwo, spożywając mieszaninę leków psychotropowych o działaniu uspokajającym, przeciwdrgawkowym i nasennym. Sprawą zajmowała się Prokuratura, która umorzyła postępowanie wobec braku znamion czynu zabronionego w zachowaniu funkcjonariuszy publicznych, przeprowadzono również wewnętrzne postępowanie wyjaśniające, w którym ustalono, że śmierć osadzonego nie wynikała z faktu osadzenia skazanego i nie była związana z nieprawidłową pracą więziennej administracji czy służby zdrowia. Przeprowadzono ponadto wizytację doraźną przez sędziego do spraw penitencjarnych Sądu Okręgowego, który stwierdził, że postępowanie Oddziałowego, jak i więziennego personelu medycznego było prawidłowe. Sąd cywilny oceniając zachowanie funkcjonariuszy Służby Więziennej doszedł do innego wniosku, i uznał, że nie dopełnili wszelkich ciążących na nich obowiązków a w szczególności nie przeprowadzili kontroli osobistej oraz kontroli celi gdzie przebywał skazany, który targnął się na swoje życie, oraz dopuścili do przeniknięcia na teren placówki penitencjarnej substancji psychotropowych, środków leczniczych oraz anabolików. Zaniechanie po stronie funkcjonariuszy Służby Więziennej w postaci niedopilnowania skazanego jak i przedostania się na teren aresztu zakazanych środków stanowiło przyczynę pośrednią śmierci osadzonego. Gdyby przyjąć, uprzednio przedstawiony pogląd, że badanie zachowania funkcjonariuszy Służby Więziennej z punktu widzenia bezprawności następuje w trybie przepisów karno-wykonawczych, żądanie pozwu nie mogłoby zostać uwzględnione nawet częściowo.

Przechodząc do zagadnienia związku przyczynowego wskazać należy, że zgodnie z art. 361 § 1 k.c.[31] zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub

---

[30] Wyr. SO w Gdańsku z 16.04.2012, I C 241/11, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

[31] Art. 361 § 1 k.c.: „Zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła".

zaniechania, z którego szkoda wynikła. W interesującym nas obszarze pomiędzy szkodą wyrządzoną osobie pozbawionej wolności a bezprawnym wykonywaniem władzy publicznej przez SW zachodzić musi adekwatny związek przyczynowy.

Problematyka związku przyczynowego jest szczególnie trudna w odniesieniu do szkód wyrządzanych samym sobie przez osoby pozbawione wolności tj. samobójstw i samouszkodzeń. Najnowsze orzecznictwo SN jak i sądów powszechnych przyjmuje, że pomiędzy faktem pobytu w zakładzie karnym (areszcie śledczym) a szkodą w postaci zagrożonego lub naruszonego bezpieczeństwa osobistego, istnieje normalne powiązanie przyczynowe, chyba że Skarb Państwa wykaże, że funkcjonariusze SW nie przyczynili się w żaden sposób do powstania szkody.

Zgodnie z art. 108 § 1 k.k.w.[32] administracja zakładu karnego ma obowiązek podejmowania odpowiednich działań celem zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary. Nie przeszkodzenie zamachowi na własne życie czy zdrowie przez osadzonego, oznacza domniemanie zaniechania kontroli przez funkcjonariuszy SW w postaci nie podjęcia działań, które uniemożliwiłyby wystąpienie negatywnych skutków. Jeżeli w konkretnym stanie faktycznym występują okoliczności, które uprawdopodabniają możliwość zachowania autoagresywnego, brak podjęcia stosownych czynności przez funkcjonariuszy SW pozostaje w związku z zaistnieniem szkody.

W ustalaniu przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 417 § k.c. określa się w pierwszej kolejności bezprawność działania (zaniechania) przy realizacji funkcji władzy publicznej, wystąpienie szkody a następnie przyczynowe powiązanie pomiędzy tymi zdarzeniami.

Zakreślenie granic odpowiedzialności cywilnej na podstawie art. 417 § 1 k.c. możliwe jest bądź od strony zakresu bezprawności bądź w aspekcie przyczynowości. Jeżeli uznajemy, że prawnym ogólnym obowiązkiem SW jest zapewnienie bezpieczeństwa osadzonym, to każde zagrożenie lub naruszenie tego bezpieczeństwa w czasie

---

[32] Art. 108 § 1 k.c.: „Administracja zakładu karnego ma obowiązek podejmowania odpowiednich działań celem zapewnienia skazanym bezpieczeństwa osobistego w czasie odbywania kary".

sprawowania władztwa penitencjarnego stanowi bezprawne działanie (zaniechanie) funkcjonariuszy SW.

Nie przesądza to jednak kwestii odpowiedzialności, gdyż ostatecznie należy ustalić czy skutek w postaci śmierci człowieka lub jego uszczerbek na zdrowiu, jest normalnym następstwem podjęcia czynności lub bezczynności funkcjonariuszy SW. W omawianym tutaj zakresie chodzi o przewidywalne generalnie zdarzenia samobójstw, samouszkodzeń, czy też wypadków jakim ulegają osadzeni na terenie zakładów karnych (aresztów śledczych), którym w konkretnych układach faktycznych SW nie ma możliwości skutecznie przeciwdziałać. Okoliczności faktyczne w indywidualnych sprawach wskazywać mogą, że autoagresywne zachowanie stanowi zdarzenie przypadkowe (wypadek losowy) tj. takie którego w indywidualnej sytuacji nie można było przewidzieć i mu zapobiec. Rozciągnięcie w takiej sytuacji odpowiedzialności na Skarb Państwa stanowiłoby przejaw odpowiedzialności absolutnej.

W przypadku gdy za punkt wyjścia przyjmiemy szczegółowe ustalanie działań, które doprowadziły do wyrządzenia szkody lub zaniechanych czynności, których podjęcie przeszkodziłoby wystąpieniu szkody, brak naruszenia konkretnego przepisu wskazującego na obowiązek powstrzymania się lub powinność podjęcia czynności służbowych wyłącza niezgodność z prawem działania lub zaniechania funkcjonariusza SW. Wyłączenie odpowiedzialności Skarbu Państwa związane jest wówczas nie z przebiegiem przyczynowym ale z brakiem bezprawności działania (zaniechania) SW przy realizacji obowiązku sprawowania nadzoru nad osobą pozbawioną wolności.

W tym drugim ujęciu, określając legalność bądź niezgodność z prawem działania (zaniechania) SW poszukuje się kazuistycznie przepisów, w tym z zakresu prawa wewnętrznego, konkretnie wyznaczających treść obowiązków spoczywających na funkcjonariuszach SW. Brak naruszenia stosownych przepisów uzasadnia legalność podejmowanych działań i brak konieczności badania istnienia związku przyczynowego jako dalszej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej. Wątpliwości takiego podejścia budzi sytuacja, gdy ujemne skutki następują tylko dlatego, że procedury postępowania skonstruowane są wadliwie — niedostatecznie lub ich po prostu brak. Jeżeli formalna zmiana regulacji pozwoliłaby w indywidualnej sytuacji na zapobieżenie negatywnym konsekwencjom, prowadziłoby to do nieuzasadnionego

zwolnienia z odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone w czasie pobytu w zakładzie karnym (areszcie śledczym). Biorąc pod uwagę art. 108 § 1 k.k.w. a także zadania określone w pragmatyce służbowej SW, wydaje się słuszne to stanowisko, które z przepisów wykonawczych wywodzi ogólny obowiązek funkcjonariuszy SW do systematycznej i codziennej kontroli osób pozbawionych wolności, która służy właściwemu wykonaniu środków izolacyjnych oraz zapewnieniu osadzonym bezpieczeństwa osobistego.

W niektórych sytuacjach sądy, uznając zasadność roszczeń ze względu na spełnienie przesłanek odszkodowawczych w postaci nie zapewnienia bezpieczeństwa osobistego i powiązania przyczynowego tego faktu, z cierpieniem psychicznym i fizycznym wywołanym próbą samobójczą lub innym wypadkiem na terenie zakładu karnego (aresztu śledczego) zmniejszają wysokość samego zadośćuczynienia na podstawie art. 362 k.c.[33]. Przepis ten stanowi o możliwości zmniejszenia świadczenia odszkodowawczego jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody. Z tym, że jeśli chodzi o próby samobójcze, stanowisko to wypada zakwestionować ze względu na stan załamania psychicznego w jakim najczęściej dochodzi do targnięcia się na własne życie[34].

O przyczynieniu do powstania szkody możemy mówić, gdy na podstawie doświadczenia życiowego pokrzywdzony powinien sobie zdawać sprawę, że wykonywanie określonej czynności wymaga zachowania szczególnej ostrożności np. doznanie złamania nogi w celi podczas wchodzenia na taboret[35].

Ostatnia z poruszanych tutaj kwestii, związana z działaniami (zaniechaniami) funkcjonariuszy (pracownikami) SW, odnosi się do wykonywania przez nich władzy publicznej. Wykładnia konstytucyjnych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczych przeprowadzona przez Trybunał Konstytucyjny przyjmuje szerokie rozumienie pojęcia władzy publicznej od strony funkcjonalnej, jako możliwość władczego kształtowania sytuacji jednostki. W doktrynie prawa cywil-

---

[33] Art. 362 k.c.: „Jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron".

[34] Por. wyr. SA w Katowicach z 12.10.12, V ACa 409/12, niepubl.

[35] Por. wyr. SA w Katowicach z 06.12.2012, I ACa 811/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.

nego wskazuje się ponadto na sferę władzy publicznej jako aktywności faktycznie zmuszającej jednostkę do określonego zachowania.

Na tle interesującej nas instytucji zwrócić należy uwagę, że organizacja warunków bytowych dla realizacji pozbawienia wolności, oraz zaspokajanie w trakcie izolacji innych potrzeb, w szczególności o charakterze oświatowym, sportowym, pracowniczym, religijnym, stanowi kategorię świadczeń, które *prima facie* nie należą do obszaru imperium władzy państwowej. Problem polega jednak na tym, że ta organizacja świadczeń na rzecz osadzonych ma w warunkach izolacji charakter bezalternatywny, dlatego osoby pozbawione wolności niejako są przymuszone do korzystania z określonych dóbr w pewnych ściśle określonych ramach i procedurach. Dotyczy to również tej sfery świadczeń, dla skorzystania z których wymaga się ze strony osadzonych właściwej, dobrowolnej aktywności. Po uruchomieniu określonej usługi przez SW na rzecz osoby pozbawionej wolności, związana jest ona formalnym trybem postępowania przewidzianym dla danej czynności. Z wyżej wskazanych względów, w stosunku do zakładów karnych i aresztów śledczych, interpretacja sfery działania penitencjarnej administracji świadczącej jako administracja nie władcza, która pojawiła się w niektórych orzeczeniach sądów powszechnych, wydaje się być niesłuszna[36]. W istocie bowiem świadczenia wprawdzie zakładają równorzędność podmiotów, jednak odbywają się w warunkach faktycznego przymusu organizacyjnego[37].

Przymus organizacyjny wyznaczają trzy płaszczyzny działania SW: wewnętrzna organizacja świadczeń, od której zależy sposób przygotowania i jakość usług oraz wybór podmiotów spełniających zadania na rzecz osadzonych, prawne formy działania o charakterze władczym przy świadczeniu usług na rzecz osób pozbawionych wolności,

---

[36] Por. wyr. SA w Białymstoku z 29.02.2008, I ACa 613/07, bialystok.sa.gov.pl; wyr. SO we Włocławku z 7.11.2008, I C 98/07, bip.prokuratoria.gov.pl.

[37] Por. wyr. SA w Szczecinie z 12.09.2012, I ACa 436/12, http://orzeczenia.ms.gov.pl.: „(…) nie może ulegać wątpliwości, iż warunki w jakich przebywają skazani kształtowane są w drodze przymusu. Skazani nie mają możliwości wpływania ani na to z kim przebywają ani nawet na to w jakim miejscu poddani zostaną leczeniu. Bezspornie, zakłady karne spełniają zadania publiczne (ze środków publicznych). Sam fakt pozbawienia wolności i podporządkowania osoby osadzonej rygorom dalece ograniczającym swobodę zachowania się i decydowania o własnym losie (…) czyni zakłady karne organami władzy kształtującymi sytuację skazanych w drodze przymusu państwowego (…)".

wreszcie potencjalna możliwość zastosowania środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej (psa służbowego) w celu wyegzekwowania posłuszeństwa normom prawnym oraz aktom stosowania prawa wykonawczego.

Przechodząc obecnie do szkód majątkowych wyrządzonych przez działanie (zaniechanie) funkcjonariuszy (pracowników) Służby Więziennej, podobnie jak przy szkodzie niemajątkowej, podmiotem odpowiedzialnym jest Skarb Państwa. Podstawy ogólne tej odpowiedzialności wyznaczone są powołanym art. 77 Konstytucji oraz art. 417 § 1 k.c. rozpatrywanym w związku z art. 444 § 1–3 k.c.[38], bądź art. 446 § 1––3 k.c.[39].

W przypadku szkód majątkowych w mieniu, w obszarze interesującej nas problematyki chodzi o uszczerbki wyrządzone głównie w przedmiotach użytku osobistego (art. 110a § 1–2 k.k.w.)[40]. Nie moż-

---

[38] Art. 444 k.c.: „§ 1. W razie uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia naprawienie szkody obejmuje wszelkie wynikłe z tego powodu koszty. Na żądanie poszkodowanego zobowiązany do naprawienia szkody powinien wyłożyć z góry sumę potrzebną na koszty leczenia, a jeżeli poszkodowany stał się inwalidą, także sumę potrzebną na koszty przygotowania do innego zawodu. § 2. Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty. § 3. Jeżeli w chwili wydania wyroku szkody nie da się dokładnie ustalić, poszkodowanemu może być przyznana renta tymczasowa.

[39] Art. 446 § 1–3: „§ 1. Jeżeli wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia nastąpiła śmierć poszkodowanego, zobowiązany do naprawienia szkody powinien zwrócić koszty leczenia i pogrzebu temu, kto je poniósł. § 2. Osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego. § 3. Sąd może ponadto przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej".

[40] Art. 110a §1–2 k.k.w.: „§ 1. Skazany ma prawo posiadać w celi dokumenty związane z postępowaniem, którego jest uczestnikiem, artykuły żywnościowe i wyroby tytoniowe, środki higieny osobistej, przedmioty osobistego użytku, zegarek, listy oraz fotografie członków rodziny i innych osób bliskich, przedmioty kultu religijnego, materiały piśmienne, notatki osobiste, książki, prasę i gry świetlicowe. § 2. Dyrektor zakładu karnego może zezwolić skazanemu na posiadanie w celi sprzętu audiowizualnego, komputerowego oraz innych przedmiotów, w tym także podnoszących estetykę

na wykluczyć również przypadku dochodzenia odszkodowania z powodu uszczerbku w innych składnikach majątkowych osadzonego spowodowanych np. bezprawnym utrudnianiem kontaktów ze światem zewnętrznym (art. 102 pkt 2, 7, 8 k.k.w.)[41] i to zarówno w postaci strat (*damnum emergens*) jak i utraconych korzyści (*lucrum cessans*)[42].

W sytuacji szkód majątkowych na osobie związanych z uszkodzeniem ciała, lub wywołaniem rozstroju zdrowia, poszkodowani przy spełnieniu pozostałych przesłanek odszkodowawczych mogą dochodzić zwrotu wydatków wywołanych uszczerbkiem na zdrowiu (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 1 k.c.) lub renty (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 2 k.c.)[43]. Jeżeli nastąpiła śmierć osadzonego możliwe są roszczenia o naprawienie szkody majątkowej: o zwrot kosztów leczenia i pogrzebu (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 446 § 1 k.c.), o rentę (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 446 § 2 k.c.), oraz o jednorazowe odszkodowanie (art. 417 § 1 k.c. w zw. z art. 446 § 3 k.c.).

Zgodnie z przyjętą zasadą kontradyktoryjności, na stronach w procesie cywilnym spoczywa obowiązek przedstawiania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne

---

pomieszczenia lub będących wyrazem kulturalnych zainteresowań skazanego, jeżeli posiadanie tych przedmiotów nie narusza zasad porządku i bezpieczeństwa obowiązujących w zakładzie karnym". Por. wyr. SO w Lublinie z 18 marca 2008, I C 878/03, http://bip.prokuratoria.gov.pl/orzeczenia. Osadzony domagał się odszkodowania m.in. za zniszczony dres.

[41] Art. 102 pkt 2, 7, 8 k.k.w.: „Skazany ma prawo w szczególności do: 2) utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, 7) komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, o którym mowa w art. 42, 8) komunikowania się z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1".

[42] Por. wyr. SO w Tarnowie z 20 kwietnia 2011, I C 860/10, http://bip.prokuratoria.gov.pl/orzeczenia. Skazany dochodził odszkodowania z tytułu lucrum cessans w postaci nieuzyskanych świadczeń rentowych z ZUS-u powodu utraconej dokumentacji medycznej w trakcie kontroli celi. Sąd powództwo oddalił m.in. wskazując, że utracona korzyść majątkowa musi charakteryzować się dużym prawdopodobieństwem jej wystąpienia.

[43] Art. 444 § 2 k.c.: „Jeżeli poszkodowany utracił całkowicie lub częściowo zdolność do pracy zarobkowej albo jeżeli zwiększyły się jego potrzeby lub zmniejszyły widoki powodzenia na przyszłość, może on żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody odpowiedniej renty". Por. wyr. SA w Katowicach z 12.10.2012, V ACa 409/12, niepublik. Sąd zasądził m.in. rentę wyrównawczą ze względu na doznanie urazu ręki w czasie próby samobójczej. Uszczerbek na zdrowiu pokrzywdzonego uniemożliwia mu wykonywanie pracy, jaką świadczył przed tymczasowym aresztowaniem. Por. także wyr. SO w Słupsku z 14.12.2012, I C 149/11, niepublik.

(art. 6 k.c.)[44]. Dla omawianej tutaj problematyki ważne jest, że gdy dochodzi do naruszenia dobra osobistego, przedmiotem dowodu jest okoliczność uszczerbku (zagrożenia) w tym dobru, wywołanego działaniem (zaniechaniem) jednostki SW. Jeżeli powód w toku postępowania dowodowego wykaże prawdziwość twierdzenia o naruszeniu dobra osobistego, Skarb Państwa powinien wówczas wykazać, że funkcjonowanie Państwa (jednostek SW) nie było bezprawne. W przeciwnym razie mocą domniemania zawartego w art. 24 k.c. sąd ustala bezprawność działania (zaniechania) organu władzy publicznej, co otwiera drogę do żądania od Skarbu Państwa zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, przewidzianego w art. 448 k.c., 445 § 1 k.c.,446 § 4 k.c. w zw. z art. 417 k.c. Jeżeli jednak poszkodowany nie wykaże konkretnie w jaki sposób doszło do naruszenia jego dóbr osobistych, pozwany nie ma nawet możliwości wykazania, że naruszenie to nie było bezprawne i powództwo zostaje oddalone.

Dla przyjęcia odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę majątkową na osobie wynikającą ze śmierci osadzonego, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia oraz za szkodę w mieniu w postaci jego uszkodzenia czy zniszczenia, konieczne jest udowodnienie w postępowaniu sądowym przez pokrzywdzonego wszystkich przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej, a więc faktu poniesienia uszczerbku majątkowego, niezgodnego z prawem działania (zaniechania) jednostek SW oraz normalnego związku przyczynowego zachodzącego pomiędzy zachowaniem funkcjonariuszy Służby Więziennej a powstałą szkodą.

Mając na uwadze, że szkoda majątkowa na osobie jest następstwem krzywdy, w sytuacji gdy pokrzywdzony dochodzi jednocześnie zadośćuczynienia jak i roszczeń odszkodowawczych, ma ułatwiony proces dowodzenia bezprawności działania (zaniechania) Służby Więziennej. Źródłem bezprawia jest to samo działanie (względnie nie przeszkodzenie skutkowi) przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, które stanowi podstawę dwóch samodzielnych roszczeń: o naprawienie szkody majątkowej oraz roszczenie o naprawienie szkody niemajątkowej (krzywdy). W związku ze wspomnianą wcześniej regułą dowodową przy naruszeniu dóbr osobistych, przewidzianą w art. 24 k.c. na

[44] Art. 6 k.c.: „Ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne".

Skarb Państwa przerzucony jest ciężar dowodzenia zgodności z prawem działania (zaniechania) jednostek Służby Więziennej, co przekłada się równocześnie na zasadność roszczeń o naprawienie szkody majątkowej.

Podkreślić należy, że skala zjawiska występowania z żądaniami o zadośćuczynienie (w mniejszym stopniu odszkodowań za szkody majątkowe), które powiązane są z przebywaniem w zakładach karnych (aresztach śledczych), zarówno od strony liczby spraw oraz wartości roszczeń majątkowych, stawiają przed polskim więziennictwem nowe wymagania, których standaryzacja powinna być uwzględniona w polskiej polityce penitencjarnej. Chodzi tutaj o właściwą organizację warunków techniczno- materialnych wykonywania kary pozbawienia wolności (tymczasowego aresztowania) jak i organizację Służby Więziennej w zakresie przygotowania funkcjonariuszy (pracowników) do takiego postępowania w stosunku do osób pozbawionych wolności, które wykluczy możliwość podnoszenia uzasadnionych roszczeń majątkowych z tego tytułu do Skarbu Państwa.

Liczba spraw cywilnych w poszczególnych okręgowych inspektoratach w 2012 r.
(Źródło danych: Centralny Zarząd Służby Więziennej)

Nieprawidłowe leczenie lub utrata zdrowia

sprawy, które wpłynęły			**sprawy prawomocnie zakończone**			**pozostające w toku**		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Katowice	51	10 932 000	OISW Katowice	34	9 726 000	OISW Warszawa	98	45 500 500
OISW Poznań	30	8 186 750	OISW Warszawa	21	1 988 000	OISW Katowice	62	12 826 740,50
OISW Warszawa	30	20 709 800	OISW Wrocław	20	2 126 000	OISW Łódź	60	9 252 000
OISW Bydgoszcz	28	8 730 000	OISW Łódź	16	1 144 000	OISW Bydgoszcz	55	11 387 000
OISW Szczecin	28	3 193 345	OISW Bydgoszcz	14	7 249 400	OISW Poznań	53	12 759 596
OISW Łódź	24	51 020 500	OISW Kraków	10	541 500	OISW Szczecin	42	32 844 000
OISW Olsztyn	19	1 839 600	OISW Gdańsk	8	2 414 000	OISW Kraków	37	9 610 811,30
OISW Gdańsk	18	2 319 800	OISW Szczecin	8	1 800 000	OISW Gdańsk	28	11 065 000
OISW Kraków	18	2 291 411;30	OISW Białystok	7	923 000	OISW Wrocław	24	3 900 000
OISW Opole	14	1 181 000	OISW Koszalin	7	1 142 200	OISW Koszalin	23	2 835 016
OISW Lublin	13	1 817 000	OISW Lublin	6	925 000	OISW Lublin	21	3 574 000
OISW Koszalin	12	1 100 984	OISW Opole	6	345 000	OISW Olsztyn	17	1 954 600
OISW Wrocław	12	728 000	OISW Poznań	6	97 000 +60.000 €	OISW Białystok	12	1 265 000
OISW Białystok	7	815 000	OISW Olsztyn	5	151 000	OISW Rzeszów	12	2 701 400
OISW Rzeszów	4	1 110 000	OISW Rzeszów	5	1 148 000	OISW Opole	8	836 000
Łącznie	**308**	**115 975 190,30**	**Łącznie**	**173**	**31 720 100 +60.000 €**	**Łącznie**	**552**	**162 311 663,80**

Przeludnienie lub warunki bytowe

sprawy, które wpłynęły			sprawy prawomocnie zakończone			pozostające w toku		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Katowice	326	34 202 972	OISW Katowice	305	28 417 056	OISW Warszawa	778	226 368 616,11
OISW Poznań	289	15 273 150	OISW Poznań	300	34 708 972	OISW Łódź	553	286 948 535
OISW Łódź	245	43 060 302	OISW Warszawa	214	62 636 200	OISW Katowice	521	59 253 009
OISW Warszawa	224	35 221 560	OISW Łódź	168	19 566 055	OISW Poznań	402	41 640 482
OISW Szczecin	205	64 728 050	OISW Bydgoszcz	161	39 296 400	OISW Bydgoszcz	360	3 659 014 170
OISW Bydgoszcz	193	39 708 000	OISW Kraków	110	8 077 400	OISW Szczecin	307	100 636 061
OISW Koszalin	121	10 485 800	OISW Szczecin	106	16 611 550	OISW Kraków	182	28 076 869
OISW Opole	116	14 802 460	OISW Wrocław	79	6 191 300	OISW Koszalin	143	18 196 000
OISW Kraków	84	8 849 200	OISW Koszalin	78	5 037 222	OISW Lublin	132	23 151 500
OISW Gdańsk	80	5 828 000	OISW Lublin	57	11 809 260	OISW Gdańsk	120	12 098 875
OISW Wrocław	73	13 744 840	OISW Opole	40	3 455 600	OISW Rzeszów	107	14 216 500
OISW Olsztyn	70	7 585 000	OISW Gdańsk	39	6 073 635,70	OISW Olsztyn	102	10 627 000
OISW Rzeszów	70	6 464 100	OISW Rzeszów	34	3 312 500	OISW Opole	76	11 346 860
OISW Lublin	60	10 413 400	OISW Białystok	25	3 940 000	OISW Wrocław	73	104 064 386
OISW Białystok	37	6 099 400	OISW Olsztyn	21	3 112 950	OISW Białystok	60	8 284 400
Łącznie	**2193**	**316 466 234**	**Łącznie**	**1737**	**252 246 100,70**	**Łącznie**	**3916**	**4 603 923 263,11**

Osadzenie w celi z palącymi

sprawy, które wpłynęły			sprawy prawomocnie zakończone			pozostające w toku		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Łódź	15	1 002 000	OISW Wrocław	12	320 000	OISW Łódź	32	3 117 000
OISW Warszawa	13	578 000	OISW Łódź	8	477 000	OISW Warszawa	31	3 921 000
OISW Poznań	12	923 600	OISW Katowice	7	306 000	OISW Katowice	18	2 065 590
OISW Katowice	11	923 600	OISW Poznań	5	672 000	OISW Kraków	18	2 631 800
OISW Kraków	9	1 188 200	OISW Bydgoszcz	3	155 000	OISW Poznań	18	1 790 600
OISW Wrocław	9	162 250	OISW Koszalin	3	256 000	OISW Lublin	12	1 366 250
OISW Bydgoszcz	6	500 000	OISW Kraków	3	83 500	OISW Szczecin	11	728 120
OISW Lublin	6	263 600	OISW Lublin	3	1 060 000	OISW Bydgoszcz	8	380 000
OISW Szczecin	6	585 120	OISW Olsztyn	3	180 000	OISW Wrocław	7	312 250
OISW Koszalin	4	491 000	OISW Warszawa	3	922 000	OISW Gdańsk	6	188 000
OISW Olsztyn	4	85 800	OISW Białystok	1	150 000	OISW Olsztyn	6	685 800
OISW Opole	4	326 000	OISW Gdańsk	1	60 000	OISW Koszalin	5	650 000
OISW Gdańsk	3	1 575 000	OISW Opole	1	50 000	OISW Rzeszów	4	260 000
OISW Rzeszów	3	240 000	OISW Szczecin	1	60 000	OISW Białystok	3	260 000
OISW Białystok	1	150 000	OISW Rzeszów	0	0	OISW Opole	3	276 000
Łącznie	**106**	**8 994 170**	**Łącznie**	**54**	**4 751 500**	**Łącznie**	**182**	**18 632 410**

Niezapewnienie bezpieczeństwa osobistego

sprawy, które wpłynęły			sprawy prawomocnie zakończone			pozostające w toku		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Bydgoszcz	3	180 000,00	OISW Wrocław	4	160 000,00	OISW Wrocław	7	1 135 000,00
OISW Koszalin	3	55 000,00	OISW Białystok	3	180 000,00	OISW Koszalin	6	225 000,00
OISW Łódź	3	635 000,00	OISW Łódź	3	206 500,00	OISW Bydgoszcz	4	190 000,00
OISW Katowice	2	515 000,00	OISW Katowice	2	1 045 691,20	OISW Łódź	3	9 075 000,00
OISW Opole	2	395 000,00	OISW Bydgoszcz	1	90 000,00	OISW Warszawa	3	330 000,00
OISW Wrocław	2	45 000,00	OISW Gdańsk	1	80 000,00	OISW Gdańsk	2	40 000,00
OISW Białystok	1	20 000,00	OISW Opole	1	340 000,00	OISW Katowice	2	515 000,00
OISW Gdańsk	1	40 000,00	OISW Poznań	1	20 000,00	OISW Białystok	1	562 000,00
OISW Poznań	1	200 000,00	OISW Szczecin	1	48 000,00	OISW Opole	1	55 000,00
OISW Rzeszów	1	85 000,00	OISW Warszawa	1	80 000,00	OISW Rzeszów	1	85 000,00
OISW Warszawa	1	1 000 000,00	OISW Koszalin	0	0,00	OISW Szczecin	1	10 000,00
OISW Kraków	0	0,00	OISW Kraków	0	0,00	OISW Kraków	0	0,00
OISW Lublin	0	0,00	OISW Lublin	0	0,00	OISW Lublin	0	0,00
OISW Olsztyn	0	0,00	OISW Olsztyn	0	0,00	OISW Olsztyn	0	0,00
OISW Szczecin	0	0,00	OISW Rzeszów	0	0,00	OISW Poznań	0	0,00
Łącznie	**20**	**3 170 000,00**	**Łącznie**	**18**	**2 250 191,20**	**Łącznie**	**31**	**12 222 000,00**

Naruszenie dóbr osobistych

sprawy, które wpłynęły			sprawy prawomocnie zakończone			pozostające w toku		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Katowice	74	5 438 687,00	OISW Bydgoszcz	37	3 557 730,69	OISW Katowice	119	9 107 040,00
OISW Olsztyn	47	2 415 000,00	OISW Katowice	31	3 914 797,00	OISW Szczecin	67	19 056 000,00
OISW Szczecin	47	4 883 500,00	OISW Wrocław	30	863 224,00	OISW Bydgoszcz	60	9 055 525,53
OISW Bydgoszcz	46	8 453 609,06	OISW Poznań	16	648 426,58	OISW Gdańsk	49	5 240 981,21
OISW Wrocław	31	1 287 098,00	OISW Kraków	15	1 897 084,00	OISW Olsztyn	42	2 837 007,00
OISW Kraków	23	1 204 000,00	OISW Białystok	14	874 000,00	OISW Warszawa	37	5 776 300,00
OISW Łódź	21	1 275 000,00	OISW Łódź	12	888 000,00	OISW Kraków	30	2 617 000,00
OISW Opole	21	1 435 000,00	OISW Warszawa	12	3 495 000,00	OISW Wrocław	26	1 481 719,00
OISW Warszawa	20	2 007 300,00	OISW Koszalin	11	2 799 900,00	OISW Koszalin	21	2 080 700,00
OISW Gdańsk	15	1 161 000,00	OISW Opole	6	545 000,00	OISW Lublin	20	2 191 500,00
OISW Lublin	15	1 920 000,00	OISW Rzeszów	6	121 000,00	OISW Łódź	20	2 670 000,00
OISW Koszalin	13	660 000,00	OISW Szczecin	5	1 894 426,00	OISW Białystok	16	1 537 000,00
OISW Poznań	13	966 147,58	OISW Gdańsk	4	131 000,00	OISW Opole	15	890 000,00
OISW Białystok	6	148 000,00	OISW Lublin	3	200 000,00	OISW Poznań	14	627 147,58
OISW Rzeszów	6	534 700,00	OISW Olsztyn	3	260 000,00	OISW Rzeszów	10	824 700,00
Łącznie	**398**	**33 789 041,64**	**Łącznie**	**205**	**22 089 588,27**	**Łącznie**	**546**	**65 992 620,32**

Inne przyczyny

sprawy, które wpłynęły			sprawy prawomocnie zakończone			pozostające w toku		
Jednostka organizacyjna	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**	**Jednostka organizacyjna**	**Liczba spraw**	**Wartość przedmiotu sporu**
OISW Warszawa	85	7 598 863,96	OISW Warszawa	61	9 327 418,18 +3000 renty	OISW Warszawa	102	11 446 839,11 +4000 renty
OISW Gdańsk	48	2 740 035,50	OISW Poznań	32	1 616 250,55	OISW Łódź	68	4 496 549,84
OISW Szczecin	46	10 337 133	OISW Szczecin	30	1 859 318	OISW Gdańsk	51	4 419 648,10
OISW Katowice	34	1 315 404,45	OISW Wrocław	25	963 000	OISW Szczecin	43	10 175 771
OISW Łódź	28	1 839 912,08	OISW Gdańsk	24	1 702 387,50	OISW Katowice	42	7 752 272,02
OISW Poznań	28	3 163 860,82	OISW Koszalin	19	477 685	OISW Bydgoszcz	24	12 877 257
OISW Wrocław	23	523 400	OISW Katowice	17	393 764,06	OISW Poznań	24	957 902,19
OISW Koszalin	22	1 474 000	OISW Łódź	12	629 636	OISW Wrocław	24	993 000
OISW Bydgoszcz	21	4 653 739	OISW Białystok	8	493 138	OISW Opole	19	212 371
OISW Opole	19	212 371	OISW Bydgoszcz	8	8 928 540	OISW Koszalin	17	1 234 500
OISW Kraków	15	902 668,50	OISW Olsztyn	6	197 100	OISW Lublin	16	1 755 862
OISW Olsztyn	10	124 381	OISW Rzeszów	6	100 593	OISW Kraków	15	2 723 211
OISW Lublin	8	1 247 840	OISW Kraków	5	189 862,50	OISW Olsztyn	14	300 281
OISW Białystok	6	268 042	OISW Lublin	4	121 340	OISW Białystok	13	1 181 030
OISW Rzeszów	3	40 956	OISW Opole	0	0	OISW Rzeszów	4	171 360
Łącznie	**396**	**36 442 607,31**	**Łącznie**	**257**	**27 000 032,79 +3000 renty**	**Łącznie**	**476**	**60 697 854,26 +4000 renty**